

ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

УДК 378.147:615.825

DOI: 10.37026/2520-6427-2021-105-1-54-59

Людмила ЗАЛІТОК,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
директор наукової бібліотеки
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-7045-8709
e-mail: LudaZalitok@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті представлено результати науково-теоретичного аналізу проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.

На підставі аналізу наукових джерел визначено ключові структурні компоненти комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії та відповідні показники: когнітивний, мотиваційний, змістовий, результативно-оцінювальний.

Зосереджено увагу на характеристичні методик формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Представлено як класичні, так і нові активні форми і методи навчання, що активізують навчально-пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти та зорієнтовані на розви-

ток ключових компетентностей фахівця, зокрема комунікативної.

На основі здійсненого дослідження зроблено висновок про те, що формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії відбуватиметься найефективніше у процесі діалогічної взаємодії між викладачами і здобувачами вищої освіти, а використання навчальних завдань і вправ, спрямованих на посилення комунікативної активності, допоможуть студентам розкрити свої комунікативні можливості, відчутти важливість грамотної та чіткої побудови комунікативного процесу як однієї з умов ефективною навчальною чи професійною діяльністю.

Ключові слова: компетентнісний підхід, комунікативна компетентність, фахівці фізичної терапії, компоненти комунікативної компетентності, психолого-педагогічні дисципліни, здобувачі вищої освіти.

Lyudmila ZALITOK,
candidate of pedagogical sciences,
Senior Research Fellow,
director of the scientific library
Institution of higher education
«Academician Yuri Bugay International University of
Science and Technology»,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7045-8709
e-mail: LudaZalitok@i.ua

FEATURES OF FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS PHYSICAL THERAPY IN THE PROCESS OF STUDYING PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL DISCIPLINES

Abstract. The article presents the results of scientific and theoretical analysis of the problem of formation of communi-

cative competence of future specialists physical therapy in the process of studying psychological and pedagogical disciplines.

Based on the analysis of scientific sources identified key structural components of communicative competence of future specialists physical therapy and their corresponding indicators, which include: cognitive (volume and quality of knowledge, understanding the essence and content of terminology, ability to synthesize, analyze, generalize, structure and produce knowledge); motivational (the presence of cognitive interests and cognitive and communicative needs in the chosen field, the presence of internal motives for professional growth, the desire to improve themselves); semantic (ability to use in practical life knowledge of principles, methods, forms, means of communicative knowledge, professional creativity and activity); result-evaluation (ability to control and evaluate the achieved communicative goal, ability to predict results).

Attention is focused on the characteristics of the methods of formation of communicative competence of future specialists physical therapy in the process of studying psychological and pedagogical disciplines. Both classical and new active forms and methods of teaching are presented, which intensify the educational and cognitive activities of higher education seekers and are focused on the development of key competencies of the specialist, in particular communicative.

It is proved that in order to achieve a high level of formation of communicative competence of future specialists physical therapy it is necessary to use interactive teaching methods, namely: training technologies, case methods, business games, discussions, etc.

Based on the study, it was concluded that the formation of communicative competence of future specialists physical therapy will be most effective in the process of dialogic interaction between teachers and graduates, and the use of educational tasks and exercises aimed at enhancing communicative activity will help students discover their communication skills. , feel the importance of competently and clearly build the communicative process as one of the conditions for effective educational or professional activities.

Key words: *competence approach, communicative competence, specialists physical therapy, components of communicative competence, psychological and pedagogical disciplines, graduates.*

Постановка проблеми. Провідною ідеєю сучасної національної системи освіти є розгляд процесу навчання та його результатів через призму компетентнісного підходу. Стандартами професійної освіти визначені загальні та професійні компетентності здобувача вищої освіти, формування яких є частиною освітніх результатів. На думку В. Кременя, та країна, яка спроможеться забезпечити пріоритетний розвиток науки як сфері, що продукує нові знання, й освіти як сфері, що олюднює знання та насамперед забезпечує індивідуальний розвиток людини, зможе претендувати на гідне місце у світовому співтоваристві, бути конкурентоспроможною (Кремень, 2002, с. 5).

Сьогодні поняття компетентності можна вважати одним із вагомих критеріїв підготовки фахівців у закладах вищої освіти України, оскільки саме компетентності є тими індикаторами, які дозволяють визначити готовність майбутнього фахівця до життя, його подальшого професійного розвитку й активної життєвої позиції. Саме тому сучасна система вищої освіти має створювати відповідні умови з метою формування компетентного фахівця, який прагнучиме особистісної

самореалізації та буде конкурентоспроможним на ринку праці.

Об'єктом професійної діяльності фахівців фізичної терапії як представників професій типу «людина-людина» є окрема особа чи група осіб, які потребують комплексної реабілітаційно-оздоровчої допомоги, тому результатом підготовки фахівців спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія», визначених Стандартом вищої освіти України, має стати формування професійних компетентностей, зокрема комунікативної (Стандарт вищої освіти України, 2018).

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Аналіз сучасних досліджень засвідчив, що проблема комунікативної компетентності вивчається у різних аспектах і є ваговою складовою професійної компетентності, що має в кожному виді діяльності свою специфіку.

Проблеми формування комунікативної компетентності у системі вищої освіти представлені у працях Н. Альохіної (2013), Т. Бутенко (2009), М. Галицької (2015), О. Добротвор (2013), О. Корніяка (2009), І. Черезової (2014) та ін.

Окремі питання формування професійної компетентності фахівців фізичної терапії досліджували Н. Белікова (2009), Г. Мороховець (2016), А. Фастівець (2014) та ін. На думку дослідників, вимоги сучасного суспільства до професійної діяльності фахівця фізичної терапії передбачають не тільки володіння ним широким спектром знань, умінь та навичок, а й наявність професійно-необхідних характеристик і якостей особистості фізичного реабілітолога, системоутворюючим елементом у вияві яких є комунікативна компетентність. Зважаючи на це, дослідження процесу формування комунікативної компетентності як складної інтегративної якості майбутніх фахівців фізичної терапії набуває особливої наукової та практичної значущості. Фахівець фізичної терапії має втілювати у собі комунікативні компетентності, притаманні багатьом спеціальностям, зокрема – психолога, менеджера, соціального працівника, вчителя та ін. Отже, комунікативна діяльність фахівців фізичної терапії передбачає наявність у них певних знань із психології, педагогіки, соціології, уміння застосовувати ці знання на практиці. У цьому контексті саме психолого-педагогічні навчальні дисципліни характеризуються дидактичним потенціалом щодо оволодіння вмінням орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, сприяють формуванню навичок та здатності встановлювати необхідні контакти з іншими людьми.

Мета статті полягає у визначенні основних структурних компонентів комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії та теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов їх формування у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі проаналізованих наукових джерел нами було визначено найбільш значущі структурні компоненти комунікативної компетентності майбутнього фахівця фізичної терапії, а саме: **когнітивний (гностичний)**, що визначається володінням знаннями змісту компетентності, усвідомленням необхідності формування комунікативної компетентності з метою входження в соціум, колектив, групу. До **мотиваційного** компонента належать: усвідомлення потреби у формуванні комунікативної компетентності, спрямованість особистості на спілкування, комунікативні потреби, цільові установки,

мотиви комунікативної діяльності, ініціювання взаємодії. **Змістовий** включає в себе вміння: використовувати у практичному житті знання принципів, методів, форм, засобів комунікативних знань; налагоджувати контакти з різними людьми у професійній діяльності; використовувати вербальні й невербальні засоби спілкування; відчувати і підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні; чітко й емоційно відображати свої думки й почуття; логічно, зв'язно будувати мовлення, вести дискусію, давати аргументовані відповіді на запитання; прогнозувати поведінку інших людей; відстоювати та обґрунтовувати власну позицію; критично мислити; здійснювати самовиховання. Контроль та оцінка досягнутої комунікативної мети, вміння орієнтуватися в різноманітних ситуаціях спілкування, оцінювати адекватність висловів, аналізувати свою поведінку та поведінку співрозмовника, прогнозувати результати визначають сформованість **результативно-оцінювального компонента** комунікативної компетентності майбутнього фахівця фізичної терапії.

У сучасних реаліях в навчальному процесі закладів освіти характерним є використання класичних методів навчання та інтенсивні пошуки нових активних форм і методів, що активізують навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти. Вважаємо за доцільне зупинитися на класичних та нетрадиційних методах вивчення психолого-педагогічних дисциплін із метою формування структурних компонентів комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії.

У процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін основним завданням є підбір методів, прийомів та засобів навчання, спрямованих на ефективне формування **когнітивного компонента** комунікативної компетентності.

На класичних **лекційних заняттях** комунікативна спрямованість освітнього процесу передбачає активізацію уваги, мислення здобувачів вищої освіти, збуджує інтерес і внутрішню активність думки, створює умови для подальшого самостійного вивчення навчального матеріалу за підручником, посібником тощо. Під час лекції у студентів формується вміння слухати та водночас усвідомлювати побачене й почуте, а також аналізувати, синтезувати, порівнювати, зіставляти тощо.

Проблемне викладання лекційного матеріалу завжди емоційне, а тому підвищує інтерес слухачів до навчального матеріалу, робить викладання лекційного курсу більш обґрунтованим, навчає студентів мислити науково, висловлювати та відстоювати власну думку. У процесі **проблемної лекції** викладач і здобувачі вищої освіти, створивши проблемну ситуацію, аналізують її, внаслідок чого розвивається творче мислення й засвоюється навчальний матеріал. Цікавим видом проблемної лекції є **лекція-брейнстормінг** («мозкова атака»), на якій викладач створює проблемну ситуацію і спонукає здобувачів до пошуку її вирішення. Зважаючи на те, що на лекціях, як правило, присутні декілька академічних груп, є можливість створити команди, які за певний час повинні надати власний варіант вирішення проблеми. Викладач стежить не тільки за правильністю відповіді, а й за аргументацією, а в разі необхідності – сам дає розгорнутий коментар, що фіксується у робочих зошитах студентів (Мачинська, Стельмах, 2012).

Звернути увагу студентів на найбільш важливі питання лекційної теми, визначити зміст і темп

викладу навчального матеріалу, враховуючи особливості слухачької аудиторії, дозволяє **лекція-бесіда**. Така форма роботи дає можливість лектору ставити запитання, організувати бесіду з метою обміну думками. Методична специфіка лекції-бесіди полягає в тому, що лектор виконує і роль інформатора, і співрозмовника, який вміло керує діалогом через систему зустрічних запитань. Лекція-бесіда може перетворитися в **лекцію-диспут** і природним, так би мовити, шляхом, і в результаті запланованих дій лектора. За такої умови одна із функцій лектора – короткий виступ на початку зустрічі, за яким застосовується не просто розмова-діалог зі слухачами, а полемічна бесіда. У цьому випадку методична майстерність лектора передбачає не лише вміння читати лекцію-монолог, відповідати на запитання, вести бесіду, а й навички організації суперечки і вмілого керування нею (Вербицкий, 1991).

Доцільним методичним супроводом лекцій є **мультимедійні засоби**, що враховують вербальні й невербальні компоненти та дозволяють інтенсифікувати освітній процес, стимулювати розвиток мислення та уяви здобувачів вищої освіти, збільшувати обсяг навчального матеріалу для творчого засвоєння і використання його слухачами, формувати дослідницькі та пошукові вміння, викликати зацікавленість та позитивне ставлення до навчання.

Ефективність формування когнітивного компонента комунікативної компетентності у майбутніх фахівців фізичної терапії залежить від особливостей організації та проведення **семінарських занять**, що досить часто застосовуються у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін із метою поглиблення, розширення, деталізації та закріплення теоретичного матеріалу. Семінари сприяють розвитку ініціативності, активності, самостійності в роботі, навчають систематичному, планомірному засвоєнню навчального матеріалу. На семінарських заняттях із психолого-педагогічних дисциплін особлива увага приділяється формуванню навичок роботи з різноманітними інформаційними джерелами, аналізу та узагальненню теоретичних матеріалів і корисного досвіду, формуванню вміння визначати проблему та знаходити шляхи її розв'язання, професійно використовувати знання в умовах навчальної аудиторії.

Особливої уваги заслуговує організація **самостійної роботи** здобувачів як важлива складова професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної терапії. Оптимальній попередній підготовці здобувачів вищої освіти до семінарів і проведення занять сприяють методи самостійної роботи: підготовка доповідей та рефератів (пошукові), портфоліо, звітів-презентацій самостійної роботи; робота з навчально-пізнавальними джерелами (словниками, довідниками, електронними носіями інформації, інтернетом); самостійне укладання глосарію тощо.

Одним із важливих завдань психолого-педагогічних дисциплін є формування **мотиваційного компонента** комунікативної компетентності у майбутніх фахівців фізичної терапії. Реалізація мотиваційного компонента найбільш ефективно може бути забезпечена за умови особистісно орієнтованого навчання майбутніх фізичних реабілітологів, що обов'язково передбачає прийняття ними мети навчання як особистісної цілі та внутрішньої потреби, активну участь здобувачів вищої

освіти у кожному етапі навчального заняття, формування позитивного ставлення до навчання.

Під час формування мотиваційного компонента слід звертати особливу увагу на навички спілкування. Якщо у людини серед усіх потреб переважає спрямованість на спілкування, це є позитивним мотивуючим чинником успішної професійної діяльності. Фахівець фізичної терапії, який прагне підтримувати добрі стосунки з оточуючими та орієнтується на спільну діяльність, зможе досягнути більших успіхів у професії, ніж той, який працює лише згідно з теоретичними основами. Чим більшою буде спрямованість на спілкування, тим кращими виявляться результати у практичній діяльності майбутніх фахівців. Відомий український учений Л. Пиріг зазначає, що саме у діалозі між лікарем та пацієнтом реалізується професійно-прикладний аспект функціонування мови у сфері медицини, а живе слово лікаря ніколи не втратить свого особливого значення (Пиріг, 1998).

Під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін до процесів сприймання, осмислення і запам'ятовування важливо підключити глибокі внутрішні переживання особистості, її емоційний стан. Для вирішення цього завдання можна застосовувати різноманітні прийоми (створення ситуації новизни, актуальності, морального переживання, зацікавлення, подиву, образності тощо) та методи навчання (стимулювання, навчальна дискусія, рольові ігри). Зупинимось детальніше на найбільш дієвих, на нашу думку, методах у формуванні мотиваційного компонента. Серед них – **метод стимулювання**, до якого належать заохочення, змагання, **дискусійний метод та ділова гра**.

Заохочення, спрямоване на схвалення позитивних дій і вчинків, із метою спонукання студентів до їх повторення, полягає в тому, що відчуття задоволення, радості, зумовлені громадським визнанням зусиль, старань, досягнень, зміцнюють упевненість у своїх силах, викликають приплив енергії, піднесений настрій, готовність до роботи, забезпечують хороше самопочуття. Змагання передбачає випробування студентами своїх здібностей, відчуття товариської взаємодопомоги, порівняння результатів діяльності, розвиток нахилів, духовних якостей здобувача вищої освіти, спонукає до наслідування загальноприйнятих норм поведінки.

Дискусійний метод навчання допомагає студентам ефективно усвідомлювати й засвоювати навчальний матеріал, висловлювати свою думку аргументовано, у стислій формі, а також впливати на думку співрозмовника, логічно будувати відповідь. Навчальна дискусія дозволяє формувати у здобувачів уміння активізувати мовні засоби, необхідні для адекватного вираження думки, вирішувати різноманітні завдання, відстоювати власний погляд, критично ставитися до протилежної думки тощо (Чернишова, 2007).

Підвищенню мотивації, прагненню до творчої самореалізації сприяє ділова гра як прогресивна форма підготовки спеціалістів і підвищення їх кваліфікації у спеціально створених умовах, які відтворюють зміст професійної діяльності і характерну для неї систему відносин. У процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін ділова гра допомагає як розвинути комунікативні навички й уміння, так і скоригувати дії студентів у майбутній практичній діяльності. Крім того, у навчанні вона задає предметний і соціальний контексти

майбутньої діяльності, дозволяє програвати можливі варіанти поведінки, закріплює і розвиває найбільш важливі для спеціаліста якості щодо його професійної діяльності (Бичкова, 2010).

Якщо попередні складові комунікативної компетентності були підготовчими, базовими, то *змістова складова* є основною, адже відповідає за реалізацію комунікативних дій. Фундаментальними складовими змістового компонента є принципи, методи, форми та засоби комунікації. Він передбачає чітке визначення викладачами психолого-педагогічних дисциплін обсягу та змісту знань, умінь і навичок, що сприяють формуванню комунікативної компетентності фахівця фізичної терапії, визначення основних змістових ліній навчальних предметів, внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків, які забезпечують розвиток комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти.

Комунікативна дія у процесі реалізації змістового компонента комунікативного акту здійснюється у різних формах: усно та письмово, вербально й невербально, візуально та аудіально, у формі діалогу, монологу, полілогу. Відповідно до цього відбувається поділ засобів комунікації. Вони класифікуються на вербальні (усне мовлення, письмо, книги, періодичні друковані видання), невербальні (міміку, пантоміміку, жести, інтонацію), візуальні (масмедіа, рекламу, електронні носії) та аудіальні (радіо, аудіокниги).

Найбільш ефективним методом формування змістового компонента комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії є **тренінг**, що спрямований на розвиток міжособистісних взаємин, усвідомлення норм спілкування у групі, засвоєння вмінь встановлювати контакти. Тренінг сприяє розвитку не лише специфічних знань та навичок з окресленої проблематики, а й допомагає навчитися уважно слухати співрозмовників, сприймати їх доброзичливо, шукати в них позитивні якості, взаємодіяти та співпрацювати, змінювати неконструктивне ставлення до людей на більш ефективну модель співробітництва.

Завдяки використанню новітніх технологій можливим і доступним є навчання із використанням інтерактивних методів навчання, зокрема **кейс-методів**, що формують здатність аналізувати, уникати помилок під час виконання професійних завдань.

Крім того, кейс-метод сприяє розвитку вміння виділяти суттєву й несуттєву інформацію, аналізувати, мислити чітко і логічно, підтримувати дискусію, переконувати, використовувати наочний матеріал та інші медіазасоби, кооперуватися в групі, доводити власну точку зору, переконувати опонентів, складати короткий та переконливий звіт, аргументувати протилежні думки та контролювати себе тощо.

Методами формування змістового компонента здобувачів вищої освіти можуть бути вільні та пошукові **бесіди, семінари, лекторії, диспути, дискусії, брейн-штормінги, розповіді, інструктажі**. Кожен із цих методів передбачає свою систему комунікативного впливу, що складається з комплексу різноманітних прийомів: прямих, непрямих, маніпулятивних. Усі вони спрямовані забезпечувати ефективність комунікативного процесу.

Отже, ефективність застосування змістової складової комунікативної компетентності залежить від активності суб'єктів спілкування, знання принципів,

методів, форм, засобів комунікації та вміння їх використовувати у практичному житті.

Після апробування на практиці всіх потенційних складових змістового компонента відбувається завершальний етап формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії – *результативно-оцінювальний*, що передбачає вияв показників та критеріїв сформованості комунікативної компетентності.

Ефективна реалізація результативно-оцінювального компонента дозволить розкрити потенційні можливості здобувачів вищої освіти, задовольнити їх освітні потреби і спрогнозувати моделі розвитку, а здобувачам – усвідомлено підвищувати рівень професійної комунікативної компетентності. Одним із методів педагогічної діагностики вимірювання передумов чи результатів освітнього процесу, який максимально відповідає принципам співставлення, об'єктивності, надійності та валідності, є **тестування**. Учені зазначають, що правильно розроблені тестові завдання дозволяють перевірити всю пізнавальну сферу здобувача вищої освіти, котра охоплює (відповідно до складності завдань): знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез та оцінювання (Кухар, Сергієнко, 2010).

Результативно-оцінювальний компонент характеризує ступінь досягнення поставленої мети. Він передбачає цілеспрямовану систематичну діагностику та виявлення основних напрямів підвищення рівня розвитку комунікативної компетентності фахівців фізичної терапії. Цей компонент відображає успішність функціонування запропонованої моделі та пов'язаний із прогнозуванням очікуваного результату – позитивної динаміки розвитку комунікативної компетентності майбутніх фізичних терапевтів. Очікувані результати формуються за допомогою чітко визначених компонентів, критеріїв, рівнів і показників. Цей блок виконує функцію діагностики та корекції, оскільки пов'язаний з організацією контролю та оцінкою рівнів розвитку комунікативної компетентності.

Висновки. Таким чином, на підставі теоретичного аналізу наукових джерел та відповідно до логіки освітнього процесу нами було виявлено найбільш значущі структурні компоненти комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії, а саме: когнітивний, мотиваційний, змістовий та результативно-оцінювальний. Зважаючи на зазначене вище, можна зробити висновок про те, що всі названі компоненти характеризуються тісними інтегративними взаємозв'язками і взаємозумовленістю змісту. Їх реалізація можлива за умови використання доцільних форм, методів та засобів навчання здобувачів вищої освіти.

Вважаємо, що для досягнення високого рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії необхідним є впровадження в освітній процес закладів вищої освіти гуманістично особистісних технологій у викладанні психолого-педагогічних дисциплін та використання інтерактивних методів навчання. Серед них особливої уваги заслуговують тренінгові технології, кей-методи, ділові ігри, що охоплюють значний арсенал форм і методів організації освітньої діяльності здобувачів вищої освіти та зорієнтовані на розвиток ключових компетентностей фахівця, зокрема комунікативної.

Перспективи подальших досліджень. Переконані, що формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної терапії відбуватиметься найефективніше у процесі діалогічної взаємодії між викладачами і здобувачами вищої освіти. Атмосфера рівноправності, щирості, відвертості, поваги один до одного під час лекційних та практичних занять з основ психології та педагогіки забезпечить найбільш сприятливі умови для формування означеної компетентності. Мотивацію до навчання, пізнавальну активність та збагачення власного досвіду забезпечить моделювання реальних професійних і виробничих умов у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Крім того, використання навчальних завдань і вправ, спрямованих на посилення комунікативної активності, допоможе здобувачам вищої освіти розкрити свої комунікативні можливості, відчутти важливість грамотної та чіткої побудови комунікативного процесу як однієї з умов ефективної навчальної чи професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Кремень, В. Г. (2002). Українська освіта в добу глобалізації. *Директор школи, ліцею, гімназії*. № 6. С. 4–12.
- Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія»: затверджено і введено в дію наказом МОН України від 19.12.2018 р. № 1419. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standartu/2019/05/08/227-fizichna-terapiya-ergoterapiya-bakalavr.pdf> (дата звернення: 15.01.2021).
- Альохіна, Н. В. (2013). Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Педагогіка і психологія. № 40 (2). С. 51–55.
- Бутенко, Т. О. (2009). Активні методи навчання у формуванні комунікативної компетентності студентів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. № 11. С. 6–9.
- Галицька, М. М. (2015). Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів. *Освітологічний дискурс*. № 2 (10). С. 39–48.
- Добротвор, О. В. (2013). Комунікативна компетентність як предмет наукового дослідження. *Педагогічний процес: теорія і практика*. № 3. С. 56–62.
- Корніяка, О. М. (2009). Вивчення розвитку комунікативної компетентності студентів. *Психолінгвістика: збірник наукових праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди*. Вип. 3. С. 60–69.
- Черезова, І. О. (2014). Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. № 1 (1). С. 103–107.
- Белікова, Н. О. (2009). Теоретико-методичні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Вип. 5. С. 16–19.
- Мороховець, Г. Ю. (2016). Методика формування інформаційно-комунікаційної компетенції майбутніх лікарів в освітньому середовищі вищого медичного навчального закладу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 3 (46). С. 32–34.

Фастівець, А. В. (2014). Формування діагностико-прогностичної компетентності майбутнього фахівця фізичної реабілітації. *Молода спортивна наука України*: зб. наук. праць із галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. Київ. Вип. 18. Т. 3. С. 223–227.

Мачинська, Н. І., Стельмах, С. С. (2012). Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навч.-метод. посіб. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ. 180 с.

Вербицкий, А. А. (1991). Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. Москва. 198 с.

Піріг, Л. А. (1998). Медицина і українське суспільство: зб. мед. публіц. праць. Київ. 472 с.

Чернишова, Л. (2007). Навчальна дискусія – один із прийомів формування невідготовленого зв'язного мовлення. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Київ. Вип. 2. С. 279–283.

Бичкова, Т. С. (2010). Психологічне супроводження навчально-службової діяльності курсантів слідчої спеціалізації у вищих навчальних закладах МВС України: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Київ. нац. ун-т внутр. справ. Київ. 20 с.

Кухар, Л. О., Сергієнко, В. П. (2010). Конструювання тестів. *Курс лекцій*: навчальний посібник. Луцьк. 182 с.

REFERENCES

Kremen, V. H. (2002). Ukrainiska osvita v dobu hlobalizatsii [Ukrainian education in the age of globalization]. *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii*. № 6. S. 4–12. [in Ukrainian].

Standart vyshchoi osvity Ukrainy: pershyi (bakalavrskyi) riven, haluz znan 22 «Okhorona zdorovia», spetsialnist 227 «Fizychna terapiia, erhoterapiia» [Standard of higher education of Ukraine: first (bachelor's) level, field of knowledge 22 «Health care», specialty 227 «Physical therapy, occupational therapy»]: zatv. i vvedeno v diiu nakazom MON Ukrainy vid 19.12.2018 r. № 1419. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/08/227-fizychna-terapiya-ergoterapiya-bakalavr.pdf>. (data zvernennia: 15.01.2021). [in Ukrainian].

Alokhina, N. V. (2013). Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv [Formation of communicative competence of future specialists]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Pedahohika i psykhohiia*. № 40 (2). S. 51–55. [in Ukrainian].

Butenko, T. O. (2009). Aktyvni metody navchannia u formuvanni komunikativnoi kompetentnosti studentiv [Active teaching methods in the formation of communicative competence of students]. *Pedahohika, psykhohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. № 11. S. 6–9. [in Ukrainian].

Halytska, M. M. (2015). Skladovi komunikativnoi kompetentnosti studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv [Components of communicative competence of students of higher educational institutions]. *Osvitohichnyi dyskurs*. № 2 (10). S. 39–48. [in Ukrainian].

Dobrotvor, O. V. (2013). Komunikativna kompetentnist yak predmet naukovoho doslidzhennia [Communicative competence as a subject of scientific research]. *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka*. № 3. S. 56–62. [in Ukrainian].

Korniiaka, O. M. (2009). Vyvchennia rozvytku komunikativnoi kompetentnosti studentiv [Study of students'

communicative competence development]. *Psykhohivystyka: zb. nauk. pr. DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichniyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody»*. Vyp. 3. S. 60–69. [in Ukrainian].

Cherezova, I. O. (2014). Komunikativna kompetentnist yak intehralna yakist osobystosti [Communicative competence as an integral quality of personality]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Psykhohichni nauky*. № 1 (1). S. 103–107. [in Ukrainian].

Bielikova, N. O. (2009). Teoretyko-metodychni aspekty profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoi rehabilitatsii [Theoretical and methodological aspects of professional training of future specialists physical rehabilitation]. *Pedahohika, psykhohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. Vyp. 5. S. 16–19. [in Ukrainian].

Morokhovets, H. Yu. (2016). Metodyka formuvannia informatsiino-komunikatsiinoi kompetentsii maibutnikh likariv v osvitnomu seredovyshchi vyshchoho medychnoho navchalnoho zakladu [Methods of formation of information and communication competence of future doctors in the educational environment of a higher medical educational institution]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*. № 3 (46). S. 32–34. [in Ukrainian].

Fastivets, A. V. (2014). Formuvannia diahnostyko-prohnostychnoi kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia fizychnoi rehabilitatsii [Formation of diagnostic and prognostic competence of the future specialist of physical rehabilitation]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy: zb. nauk. pr. z haluzi fiz. vykhovannia, sportu i zdorovia liudyny*. Kyiv. Vyp. 18. Т. 3. S. 223–227. [in Ukrainian].

Machynska, N. I., Stelmakh, S. S. (2012). Suchasni formy orhanizatsii navchalnoho protsesu u vyshchii shkoli [Modern forms of organization of the educational process in higher education]: navch.-metod. posib. Lviv: Lviv. derzh. un-t vnutr. sprav. 180 s. [in Ukrainian].

Verbytskyi, A. A. (1991). Aktyvnoe obuchenye v vysshiei shkole: kontekstnyi podkhod [Active learning in higher education: a contextual approach]. Moskva. 198 s. [in Ukrainian].

Pyrih, L. A. (1998). Medytsyna i ukrainske suspilstvo: zb. med. publits. prats. [Medicine and Ukrainian society] Kyiv. 472 s. [in Ukrainian].

Chernyshova, L. (2007). Navchalna dyskusiiia – odyn iz pryiomiv formuvannia nepidhotovlenoho zviaznoho movlennia [Educational discussion is one of the methods of forming unprepared coherent speech]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*. Kyiv. Vyp. 2. S. 279–283. [in Ukrainian].

Bychkova, T. S. (2010). Psykhohichne suprovodzhennia navchalno-sluzhbovoi diialnosti kursantiv slidchoi spetsializatsii u vyshchikh navchalnykh zakladkh MVS Ukrainy [Psychological support of educational and service activities of cadets of investigative specialization in higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]: avtoref. dys. ... kand. psykol. nauk / Kyiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kyiv. 20 s.: [in Ukrainian].

Kukhar, L. O., Serhiienko, V. P. (2010). Konstruiuvannia testiv [Designing tests]. *Kurs leksii: navch. posib*. Lutsk. 182 s. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції 15.01.2021 р.